Dar Zákona na Sínaji

Původ materiálu
Alexandra Jacobea
Pořadí v lekci
28

Téma

Desatero jako dar a pomoc, ne jako omezení

Cíle

- Nejmenší děti mají slyšet jednotlivá pravidla, která nám dává Bůh, abychom mohli „hrát“ společně.
- Prostřední děti mají také slyšet pravidla, která nám dává Bůh a přemýšlet o tom, kdy a k čemu jsou pravidla potřeba.
- Nejstarší děti si mají zopakovat příkazy Desatera a zkusit o něm přemýšlet jako o daru.

28.1 Pro učitele

Biblický text: Ex 19,1–25; Ex 20,1–17; Dt 5,6–21

28.1.1 Výkladové poznámky

- Hora je opakovaně místo Božího zjevení.
- Hospodin nabízí Izraeli smlouvu — on sám už se jako spolehlivý smluvní partner ukázal cestou z Egypta, podnět ke smlouvě od Boha, ne od lidí.
- Smlouva je zásadní termín; zde garantem ne světský vládce, ale Hospodin.
- Zvláštní úloha Božího lidu spočívá v tom být svědky, připomínat Boží kralování. Výjimečnost nespočívá v předpokladech Izraele, ale v Hospodinově vyvolení (z pouhé milosti).
- „Zvláštní vlastnictví“ — původně osobní majetek krále, jímž mohl jen on sám volně disponovat. V tomto kontextu to znamená, že pouze Hospodin má na Izrael právo, pouze jemu má být lid bezvýhradně k dispozici.

- Omezení přístupu k hoře — Bůh stanovuje vlastní pravidla, všechna zvláštní a přísná opatření a přírodní úkazy ukazují, že se děje něco mimořádného.
- Ne jen běžné pokyny pro cestu jako doposud, ale mezník.
- Desatero jsou příkazy, které nebyly obvyklé (formulováno apodikticky, tj. obecně platné směrnice), většina dobových příkazů je formulována kazuisticky (řešení konkrétních případů).
- Dělení na deset příkazů je v židovské a křesťanské tradici nejednotné.
- Dobu vzniku Desatera nelze spolehlivě určit, dnešní podoba je už rozvitá.
- Dvě verze Desatera (Ex 20 a Dt 5,6–21) jsou pravděpodobně doklad dvou náboženských tradic.
- Desatero mělo v životě Izraelců prvořadý význam. I dnes je poměrně dobře známé, řada lidí dovede vyjmenovat alespoň některé příkazy. (nejčastěji trojici nezabiješ — nesesmilníš — nepokradeš)
- Označení Desatero či Dekalog (deset slov) bylo oddílu dáno pod vlivem Ex 34,28 a Dt 4,13, kde se mluví o deseti přikázáních na dvou deskách.
- Desatero je nedílný celek, přestoupení jednoho příkazu často souvisí s jinými.
- Velmi stručně k jednotlivým příkazům (pokus uvést pouze klíčové momenty pro přípravu setkání s dětmi, pro lepší porozumění lze číst např. Gruberův Katechismus nebo knihu J. M. Lochmana Desatero):
    1. Svrchovaný Bůh požaduje, aby pro svůj lid byl jediným bohem.
    2. Bůh sám svobodně užívá prostředky a způsoby, kterými se ukazuje — zlatý býček měl Hospodinovu přítomnost a náklonnost zajišťovat, proto zavržen; hrozba přestupníkům tvrdá — jde o nejvlastnější jádro vztahu lidu k Hospodinu; třetí a čtvrté pokolení — generace, které spolu mohou žít pod jednou střechou, zároveň zpráva o tom, že i Boží trest má svou hranici, naopak milosrdenství žádné omezení nezná.
    3. Znát jméno znamená ve starozákonním světě mít důvěrný přístup k jeho nositeli — možnost dovolávat se jej, přivolávat jej, manipulovat s ním (mít nad ním nějakou moc); Boží jméno lidu zvláštním způsobem známé (Ex 3,14 a Ex 20,2); zneužití jména — magické zacházení nebo i sobecké vymáhání splnění vlastních cílů, dále lehkovážné vyslovování; zmínka o trestu reakcí na zklamanou Boží důvěru.
    4. Přikázání nemá ve své době *nikde* jinde obdobu! Práce nemá být kletbou ani smyslem života, ale obživou, prostředkem k jejímu získání — aby se nestala otročinou, je nutné umět ji přerušit; sociální rozměr dne odpočinku — volno ne jen pro privilegované, týká se nejen svobodných, ale i otroků a zvířat; den odpočinku

má být svatý — oddělený pro Boha a jeho oslavu, den radosti, zároveň připomínka Božího řádu.

5. Rodiče jako ti, kdo člověku dali život; úkolem rodičů je svědčit dětem o Bohu, učit Božímu Zákonu — také proto si jich má člověk vážit; příkaz původně pro dospělé jako výzva k pomoci a péči o stárnoucí rodiče (zejména v pubertálním věku téma úcty/poslušnosti citlivé, se staršími dětmi možnost rozhovoru o tom, čeho si na rodičích váží, v čem by chtěli být jako oni).
6. Příkaz původně zapovídal „nezákonné a společenství porušující usmrcení" — počítalo se s pravomocným trestem smrti i válkou; dnes možno mluvit o tom, co život ohrožuje, o zápovědi zasahovat do Božích pravomocí.
7. Ochrana manželství před osobní touhou a živelností, původně také před magicko-kultickým zneužitím; cizoložit — neprávem obsadit cizí lože (lože, které už patří někomu jinému).
8. Pokud neplatí jistota osobního vlastnictví, panuje zákon džungle (zákon silnějšího); okrádání nejen tím, že si vezmu, co mi nepatří, ale i tím, že nedám, co patří druhému (druhým); tematizovat krádež z toho, co je „všech"; původně krádež člověka (za účelem prodání do otroctví — Josef v Egyptě) — možnost rozhovoru o moderním otroctví a eventuálním našem podílu na něm (s nejstaršími dětmi).
9. Ochrana cti člověka nejen u soudu (snad původní význam) — proti očerňování, křivým nařčením, neověřeným zprávám („na každém šprochu pravdy trochu"), urážkám.
10. Zákaz závisti, chamtivosti, zákaz nepřát druhému, co já nemám.

28.1.2 Úskalí

V jediném setkání není tolik prostoru pro rozhovor o všech jednotlivých příkazech — je možné se zaměřit na jejich zapamatování (u starších dětí), eventuálně podat obsah zhuštěně — několika větami.

Některé příkazy a jejich význam jsou dobově silně podmíněné, pro jejich chápání dnes (nebo pro jejich pochopení dětmi) je nutné jejich obsah posunout, rozšířit. Pokud si nejste jisti, nahlédněte do pracovních listů pro konfirmandy (viz 28.1.3 Odkazy), jednotlivé příkazy mají autoři velmi dobře zpracované (byť ve větším rozsahu než je jedno setkání NŠ).

28.1.3 Odkazy

Hájek, Viktor — Hájek, Miloslav: *Biblická d?jeprava.* Praha: Kalich, 1990.

Ridzoňová, Lenka — Turecká, Jana — Macek, Ondřej: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici.* Praha: ČCE, 2014.

Balcar, David — Gallus, Petr — Šorm, Zdeněk — Férová, Lydie: *Dvakrát m??, jednou v??. Pr? vodce sv?tem víry pro náctileté. Pracovní listy ke katechezi.* Praha: ČCE, 2012.

Gruber, Jiří: *Otázky a odpov?di. Evangelický katechismus pro mládež i dosp?lé, skupiny i jednotlivce.* Praha: Kalich, 2004.

Lochman, Jan Milíč: *Desatero. Sm?rovky ke svobod?.* Praha: Kalich, 1994.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravky a další materiály najdete pod číslem úlohy (28) na adrese http://goo.gl/dH3QuI.

28.2 Pro děti

28.2.1 Předškolní děti

Znáte tuhle hru? Jak se hraje? (Pokuste se děti nechat společně dát dohromady pravidla.)

Abychom si dobře zahráli, musíme hrát podle pravidel, nešvindlovat, jinak by se někdo urazil, naštval, nechtěl už s námi hrát dál. Nebo kdybychom ta pravidla vůbec neznali, nevěděli bychom, jak hrát a ani by nás to nebavilo. Každá hra potřebuje pravidla, třeba i honička, že „opla nepla“ nebo schovka, že „před pikolou, za pikolou nikdo nesmí stát, nebo nebudu hrát“.

Pán Bůh dal lidem taky pravidla, aby je to spolu bavilo a aby se co chvíli někdo neurážel a nebyl na někoho naštvaný. Jsou to pravidla fér hry. Pán Bůh je lidem dal tehdy, když putovali z Egypta do nové země, poradil jim, jak si navzájem neubližovat. Když se těch pravidel držíme, je nám spolu dobře. Je jich deset jako deset prstů na obou rukách. (Můžete společně počítat na prstech, děti drží ruce s prsty ukázané a slyší kratinký výklad.)

1) Pán Bůh se o nás stará, dal nám život. Je jen jeden. Vždycky si na něj mám vzpomenout, co by on asi na to, co chci udělat.

2) Za Pána Boha si nesmíme najít náhradu, i když ho nevidíme nebo se zdá, že je někde daleko. Nikdo a nic pro nás nemá být jako Pán Bůh, nikdo a nic nemá být důležitější.

3) O Pánu Bohu bychom měli mluvit opatrně, nesvádět na něj něco, co není pravda. Když se modlíme, nesmíme chtít něco, co by druhému ublížilo.

4) Poslední den v týdnu si máme odpočinout. Máme si najít čas na to být spolu a poděkovat Pánu Bohu. Nemáme pracovat.

5) Buďme vděční, že máme rodiče. Máme jim pomáhat, poslouchat, co nám chtějí říct, brát je vážně. Teď se starají oni o nás, až zestárnou, máme se postarat my o ně.

6) Nesmíme nikoho zabít, ani druhému ubližovat. Ublížit může i zlé slovo, nadávání.

7) Když jsou dva lidé spolu, jako táta a máma, mají se mít rádi a umět se udobřit. Nemají si hledat někoho jiného.

8) Nesmí se krást. Nesmím si nechat, co patří někomu jinému.

9) Nemáme říkat věci, co nejsou pravda. Nemáme druhé pomlouvat.

10) Nemáme si závidět. Máme druhému přát, co má, i když je to třeba lepší, než naše. Máme děkovat za to, co máme.

Tahle pravidla vyřídil tehdy lidem Mojžíš. Měli je napsaná na dvou kamenných deskách, aby se nezničily. Časem se ale stejně zničily, i když byly kamenné. To ale neznamená, že by ta pravidla přestala platit. Platí i dneska — lidem je spolu dobře a bezpečně, když je dodržují. Aby se na ně nezapomnělo, je nejlepší si je zapamatovat a nosit je v hlavě, ne jen někde napsaná.

Na závěr si společně zahrajte přinesenou hru.

Pomůcky: Hra Člověče, nezlob se nebo jiná, kterou děti hrají, mají rády.

28.2.2 Mladší školní děti

Jezdíte na kole? Nebo s mámou a tátou v autě? Chcete taky jednou umět řídit? Možná už jste to i zkoušeli, točit volantem nebo pustit stěrače. Ale to nestačí. Aby člověk mohl na silnici, ať už na kole nebo v autě, musí umět dopravní značky a znát dopravní pravidla. Znáte nějaké? (…) A co tyhle značky, co znamenají? (Ukažte dětem dopravní značky, se kterými se běžně potkávají, i některé méně známé.)

Kdyby si každý jezdil, jak chce, na červenou nebo třeba v protisměru, to by bylo bouraček! A taková bouračka je pořádně nebezpečná věc! Aby bylo na silnici bezpečno, vymysleli si

lidi pravidla. Platí pro každého. Kdo je nedodržuje, dostane pokutu nebo třeba taky přijde o řidičák.

Když Izraelci putovali pouští, Pán Bůh jim ukazoval, kudy jít. Dopravní ani turistické značky nepotřebovali. Tři měsíce poté, co je Hospodin vyvedl z Egypta, utábořili se všichni Izraelci s Mojžíšem v čele pod horou Sínaj. A tam se stalo něco parádního — Mojžíš vystoupil na horu, aby s Hospodinem mluvil, a on mu řekl: „Připomeň Izraelcům, jak mocně a láskyplně jsem je vytrhl z egyptského sevření. A připomeň jim i můj slib, že takhle s nimi budu jednat i nadále, pokud mne budou chtít opravdově poslouchat a řídit se mým slovem.“ Bůh nabídl lidem, že s nimi uzavře smlouvu. Mohou ve svém životě spoléhat na Boží ochranu a pomoc, pokud budou Boha brát skutečně vážně a řídit se jeho vůlí. Mojžíš spěchal zpátky dolů, aby zprávu Izraelcům vyřídil. Všichni jako jeden muž odpověděli, že o smlouvu s Bohem stojí: „Všechno, co nám uložil Hospodin, budeme dělat.“ To byla vážná věc, byl to slib. A slibovat něco takového jen tak do větru, navíc, když to slibuju Pánu Bohu, to prostě nejde! Tam pod tou horou se něco hodně změnilo. Bůh lidem nabídl, že na jeho dar svobody mohou taky odpovědět — té svobody si vážit a chránit si ji. Být svobodný znamená nežít ve strachu — o to, co mám, co se mnou bude, co mi kdo vyvede… Aby se těch strachů člověk vyvaroval, musí důvěřovat Bohu. A taky se řídit tím, co říká.

Mojžíš byl takovou spojkou mezi Hospodinem a jeho lidem. Tak šel zase na horu a tlumočil Pánu Bohu odpověď Izraelců. Hospodin čekal na jejich odpověď. Nebylo to nařízení, které se musí bez řeči přijmout. Bůh čekal na jejich vlastní rozhodnutí. Tak je to i s námi. I od nás Pán Bůh čeká rozhodnutí, zda s ním vstoupíme do smlouvy, zda půjdeme životem spolu s ním, zda se budeme řídit podle jeho vůle. To se netýká jen nějakého jednorázového slavnostního slibu, třeba při křtu nebo při konfirmaci. Týká se to úplně normálních věcí, o kterých se denně rozhodujeme.

Izraelci dostali čas připravit se na tu velkou slávu, urovnat vztahy mezi sebou, pořádně se zamyslet. A třetího dne to vypuklo! Hromy, blesky, hora Sínaj celá zahalená v hustém mračnu a do toho všeho pronikavé troubení. Lidem se z toho trochu ježily vlasy na hlavě. To je teda něco! Bůh je blízko! Blízko byl, ale nikdo si nesměl myslet, že si na něho může sám sáhnout nebo se na něj podívat. Na horu směl jen Mojžíš. Ten pak lidem pověděl, jaké příkazy Bůh vyhlásil. Znáte je? (Připomeňte si společně přikázání — může to být i napřeskáčku, pak ale každý příkaz postupně krátce okomentujte — viz výše, pro školáky už můžete leccos přidat.)

Může to znít tvrdě — tohle nesmíte, tohle musíte! To lidi nemají moc rádi. Ale tahleta pravidla jsou něco jako ty dopravní značky — záruka, že mezi lidmi bude bezpečno, že

nebudou bouračky, že žít s druhými nebude hrozně bolet, že si nebudeme ubližovat. Jsou moc a moc užitečná.

Rozhovor: Kde všude potřebujeme pravidla? Máte třeba nějaká pravidla doma? Jaká? Máte je někde napsaná?

Alternativní vyprávění najdete v knize: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvicí oslici* (viz 28.1.3 Odkazy), s. 48, hodí se i pro předškolní děti.

Aktivity: Napsat Desatero společně na velký plakát, vyvěsit v nedělce/kostele; doplňovačka na pracovních listech Zdeňka Šorma; nakreslit dopravní značku pro každý příkaz Desatera.

Hra: Překážková dráha se zavázanýma očima — dvojice má co nejrychleji absolvovat překážkovou dráhu (obejít bez doteku židle, podlézt stůl, překročit smeták, etc.), překážky však prochází jen jeden a to se zavázanýma očima, druhý ho „naviguje“. Propojení hry s příběhem: když mi nikdo neříká, co mám dělat, snadno poslepu narazím. V životě nejdeme „poslepu“, ale některé důsledky/nebezpečí nevidíme, proto nám Pán Bůh dává „návod“, jak tu překážkovou životní cestu absolvovat bez nárazu.

Pomůcky: Obrázky dopravních značek, plakát (velký papír formátu A0 nebo A1), fixy, pracovní listy, výkresy, pastelky, šátek.

28.2.3 Starší školní děti

Slavnostně dětem předejte balíček (zabalit do něj můžete buzolu nebo cokoliv jiného — důležité je, aby z toho byla aspoň trochu radost a bylo to užitečné).

Kdy dostáváte dárky? (Na Vánoce, k narozeninám, k svátku, za vysvědčení, u nějaké zvláštní příležitosti…) Rozbalte si tenhle balíček. K čemu to je dobré, kdy to potřebuju? (…) Dárky jsou různé, pro zasmání, pro radost, na památku, nebo taky k něčemu — jsou užitečné. Třeba, když dostanu spacák, se kterým pak můžu jet pod stan. Hodně užitečné dárky dostáváme i od Boha, dnes bude o jednom řeč.

Stručně dětem povězte okolnosti darování Zákona.

K čemu je Desatero dobré? (Aby spolu lidé mohli žít, abychom se cítili bezpečně…) Co v něm stojí? (Zopakujte si jednotlivé příkazy a co znamenají. Pokud tušíte, že děti je moc neznají, dejte jim rozstříhané lístky se zněním každého přikázání, ať je alespoň zkusí seřadit; mohou si je také nalepit a odnést domů.)

Šlo by nějaké pravidlo vypustit? Co by se stalo?

Měl by se nějaký příkaz přidat? Jaký, proč? (zvažte stupeň puberty a možnosti diskuse)

Jsou situace, kdy se Desaterem řídit nemusím?

Aktivity: Formulovat přikázání opačně — pozitivní negativně, negativní pozitivně; sestavit koláž k Desateru.

Hra „Na dražbu“: Viz Metodická příručka k pracovním listům pro konfirmandy, s. 58 (viz 28.1.3 Odkazy).

Pomůcky: Dárkově zabalená buzola (nebo něco jiného — užitečného), velký papír (A0, A1), lepidlo, nůžky, časopisy (nejrůznější, i bulvární!).

28.2.4 Přesah

Chcete se dozvědět něco navíc? Přečtěte si útlou knihu J. M. Lochmana o Desateru (viz 28.1.3 Odkazy).

28.3 Liturgie

28.3.1 Písně

Posila na cestu (SV 135); *Každý den* (SV 447); *Odpus?* (SV 233); *B?h je záštita má* (SV 23); *N? kdo m? vede za ruku* (SV 210); *B?h je náš Pán a Král* (BTS 2)

28.3.2 Biblický text k zapamatování

Miluj Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí. Miluj svého bližního jako sám sebe. (Mt 22,37.39)

28.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

28.3.4 Okénko do bohoslužeb

Jako motivaci použijte motiv turistických značek (abyste učitelům nevzali motivaci k příběhu) — podle značek dojdu, kam mám namířeno, když je přestanu sledovat, můžu

zabloudit nebo dojdu někam, kam jsem vůbec nechtěla. Otázka pro děti — jestli se někdy na výletě ztratily. Otázka pro dospělé — podle jakých značek se řídíme v životě? (Tam už je možné nedořící odpověď a naznačit, že v NŠ to bude taky o značkách…) Pro větší názornost si vyrobte z kartonu ceduli se značkou, jako bývá na rozcestnících.

28.3.5 Modlitba

Pane Bože, někdy se nám nechce poslouchat, rodiče, ani tebe. Prosíme, měj s námi trpělivost. Děkujeme, že se máme v životě čím řídit. Prosíme, pomáhej nám, když se snažíme být ke druhým hodní. Amen.

Odkaz na pracovní list
25 Smlouva na Sinaji
25 Smlouva na Sinaji - st
Cílová skupina
Předškolní
Školní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami I (Od stvoření k Josefovi + Od Mojžíše k Rút)
Biblický odkaz (kat)
Exodus 19,1–25
Exodus 20,1–17
Deuteronomium 5,6–21